

УДК 336.717

Н.І. Волкова, к.е.н., доцент кафедри фінансів і банківської справи Полтавського національного технічного університету ім. Юрія Кондратюка

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗАЛУЧЕНИМИ ДЕПОЗИТНИМИ РЕСУРСАМИ БАНКУ

У статті проведено оцінювання діяльності банків щодо формування депозитних ресурсів. Здійснено аналіз динаміки та структури депозитних портфелів банків України за період з 2012 по 2015 роки. Визначено, що основною метою депозитної політики банківських установ є залучення більшого об'єму грошових коштів за найменшою ціною. Виокремлено переваги та недоліки окремих видів банківських депозитів. Обґрунтовано необхідність створення нових видів депозитів, які були б цікавими для клієнтів і вигідними для банків. Доведено, що впровадження новітніх інструментів запозичення депозитних ресурсів дозволить не лише зменшити сукупний банківський ризик, але й підтримати фінансову стійкість та надійність банку. Зроблено висновок, що запровадження та розширення інноваційних банківських послуг в процесі реалізації депозитної політики має поєднуватись із постійним вдосконаленням традиційних напрямів обслуговування клієнтів. Запропоновано впровадження логістичної схеми управління депозитними ресурсами в процесі реалізації заходів щодо системи стимулювання залучення коштів клієнтів. Зазначено, що вихід на новий рівень здійснення банківської діяльності можливий лише за умови сталого розвитку депозитної бази. Розроблено заходи щодо попередження і зниження депозитних ризиків, удосконалення механізму залучення депозитних ресурсів.

Ключові слова: ресурсна база, депозитна політика, депозитний портфель, дохідність, ризик депозитного портфелю, інноваційні інструменти, управління депозитним портфелем, логістичний підхід.

Рис. 2., Табл. 1, Літ. 10

Н.И. Волкова

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УПРАВЛЕНИЯ ПРИВЛЕЧЕННЫМИ ДЕПОЗИТНЫМИ РЕСУРСАМИ БАНКА

В статье проведена оценка деятельности банков по формированию депозитных ресурсов. Осуществлен анализ динамики и структуры депозитных портфелей банков Украины за период с 2012 по 2015 годы. Определено, что основной целью депозитной политики банковских учреждений является привлечение большего объема денежных средств по наименьшей цене. Выделены преимущества и недостатки отдельных видов банковских депозитов. Обоснована необходимость создания новых видов депозитов, которые были бы интересны для клиентов и выгодными для банков. Доказано, что внедрение новейших инструментов заимствования депозитных ресурсов позволит не только уменьшить совокупный банковский риск, но и поддержать финансовую устойчивость и надежность банка. Сделан вывод, что введение и расширение инновационных банковских услуг в процессе реализации депозитной политики должно сочетаться с постоянным совершенствованием традиционных направлений обслуживания клиентов. Предложено внедрение логистической схемы управления депозитными ресурсами в процессе реализации мероприятий по системе стимулирования привлечения средств клиентов. Отмечено, что выход на новый уровень осуществления банковской деятельности возможен только при условии устойчивого развития депозитной базы. Разработаны мероприятия по предупреждению и минимизации депозитных рисков, совершенствованию механизма привлечения депозитных ресурсов.

Ключевые слова: ресурсная база, депозитная политика, депозитный портфель, доходность, риск депозитного портфеля, инновационные инструменты, управление депозитным портфелем, логистический подход.

N. I. Volkova

IMPROVEMENT OF RESOURCE BANK DEPOSIT ATTRACTION

The paper assessed the activity of banks on the formation of deposit resources. The analysis of the dynamics and structure of the deposit portfolio of Ukrainian banks for the period from 2012 to 2015. It was determined that the main purpose of the deposit policy of banking institutions is to attract a larger volume of funds at the lowest price. It highlights the advantages and disadvantages of certain types of bank deposits. The necessity of creation of new types of deposits that would be of interest to customers and profitable for banks. It is proved that the introduction of new borrowing instruments of deposit resources will not only reduce the total risk of the bank, but also to support financial stability and soundness of the bank. It is concluded that the introduction and expansion of innovative banking services in the process of implementing the deposit policy must be combined with the constant improvement of the traditional areas of customer service. Proposed implementation of logistics management scheme of deposit resources in the implementation of measures for the incentive scheme to attract customer funds. It is noted that a new level of the banking business is possible only if the sustainable development of the deposit base. Developed measures to prevent and minimize the risk of deposit, improve the mechanism of attraction of deposit resources.

Key words: resource base, deposit policy, deposit portfolio, profitability, risk deposit portfolio, innovative tools, management of deposit portfolio, logistical approach.

Постановка проблеми. Банківська система є органічною складовою вітчизняного господарства, яка відображає загальну ідеологію економічних відносин: впливає на темпи й масштаби суспільного виробництва та споживання, можливості інтеграції країни у світове економічне співтовариство, забезпечення конкурентоспроможності продукції вітчизняних виробників на зовнішніх ринках. Усе це вказує на необхідність створення умов для формування конкурентоспроможного українського банківського сектору, здатного розвиватися на власній основі, бути ефективним інструментом забезпечення економічного росту, локомотивом національної економіки. Загальною метою банківської політики в цілому і депозитної політики комерційного банку, як її елементу, є скорочення витрат, пов'язаних із залученням коштів, одержання прибутку від розміщення коштів вкладників, а також динамічний розвиток банку в напрямі збільшення обсягів і спектра послуг, що гарантує стабільність та зростання прибутку банку. У цьому зв'язку одним зі складових цих умов є забезпечення достатнього рівня ресурсної бази банків країни, оскільки від цього багато в чому залежать їхні можливості інвестувати виробничу сферу, брати участь у структурному реформуванні економіки. Однак на сьогодні складна економічна та політична ситуація завдали величезних збитків банківській системі Україні. Тому важливим і актуальним є впровадження новітніх інструментів запозичення депозитних ресурсів, які дозволять не лише зменшити сукупний банківський ризик, але й підтримати фінансову стійкість та надійність банку

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню проблем залучення депозитних ресурсів присвятили багато наукових праць українські та зарубіжні економісти, зокрема такі як, Л. Г. Батракова. [1], Н.І. Версаль [2], С. Волосович [3], та ін. Проблеми депозитної політики банку, організації процесу формування його депозитного портфелю досліджуються у наукових роботах таких економістів, як М. Волошин [4], Р.В. Лавров [5], О.В. Моренко [6], М.В. Олексенко [7] та ін. Однак

більшість наукових праць вітчизняних та зарубіжних дослідників значною мірою присвячена дослідженню окремих аспектів формування ресурсів для банківської діяльності, проблеми формування стратегії ефективної депозитної політики на основі впровадження новітніх інструментів вивчаються лише частково. Як показало дослідження, науковці не привертають достатньої уваги системному підходу змін, який було б націлено на довгостроковий стратегічний вектор оцінки депозитного портфелю банку.

Метою статті є на основі комплексного підходу здійснити аналіз депозитних ресурсів банків, визначити напрями вдосконалення управління залученими депозитними ресурсами в умовах сучасного стану розвитку банківської системи України, реалізація яких сприятиме зміцненню фінансової спроможності та зростанню депозитного портфелю банків.

Виклад основного матеріалу. Як було з'ясовано в попередніх дослідженнях, важливим чинником зміцнення ресурсної бази банку є оптимізація джерел формування банківських ресурсів. Тобто кожен банк повинен сформувати найефективнішу комбінацію джерел коштів для створення власної ресурсної бази, при цьому, переважна більшість ресурсів утворюється шляхом залучення коштів клієнтів у вигляді їх депозитів, динаміка залучення повинна відповідати умовам та динаміці розвитку ринкових відносин та банківської системи у країні. Найдешевшим джерелом залучення коштів до банків є залишки коштів на строкових та ощадних рахунках клієнтів.

Ринок депозитів знаходиться у постійному русі, тому банк повинен аналізувати економічні явища, процеси, а також фактори, які впливають на можливість залучити максимальний обсяг вільних грошових коштів фізичних та юридичних осіб. Стратегічні інструменти управління депозитами банку включають заходи, спрямовані на зміцнення його позицій на депозитному ринку, що передбачає врахування всього комплексу чинників, які створюють зовнішнє середовище для банківської діяльності. Тактичні інструменти управління депозитними операціями у банку включають заходи поліпшення внутрішньої організації депозитної діяльності банків.

Основною метою депозитної політики є залучення більшого об'єму грошових коштів за найменшою ціною. Аналіз депозитного залучення засобів у розрізі валют, термінів залучення і секторів економіки відображає сучасний стан депозитної політики комерційних банків України.

На підставі даних офіційного сайту Національного банку України та Асоціації українських банків здійснено аналіз динаміки та структури депозитних портфелів банків України за період з 2012 по 2015 роки.

Таблиця 1
Депозитний портфель банків України за 2012-2015 роки [8]

Показники	На початок року				01.10.2015
	2012	2013	2014	2015	
Загальний обсяг депозитів, млн.грн.	492 418	566 553	668 674	677 743	643 264
Темп зростання,%	119,0	115,1	118,0	101,4	94,9
Депозити фізичних осіб, млн.грн.	306 205	364 003	433 726	416 371	348 799
Темп зростання,%	114,9	118,9	119,2	96,0	83,8
Питома вага депозитів фізичних осіб	62,2	64,2	64,9	61,4	54,2

Продовження таблиці 1

Депозити юридичних осіб, млн. грн.	186 213	202 550	234 948	261 372	294 465
Темп зростання, %	134,3	108,8	116,0	111,2	112,7
Питома вага депозитів юридичних осіб	37,8	35,8	35,1	38,6	45,8
Питома вага депозитів в структурі зобов'язань, %	54,8	59,1	61,6	58,0	59,6

Як видно з таблиці 1, на 01.10.2015 року обсяг депозитів у банківській системі склав 643,3 млрд. грн., з яких значна частина припадає на депозити резидентів.

Динаміка обсягів депозитних ресурсів банківських установ України наведена на рисунку 1.

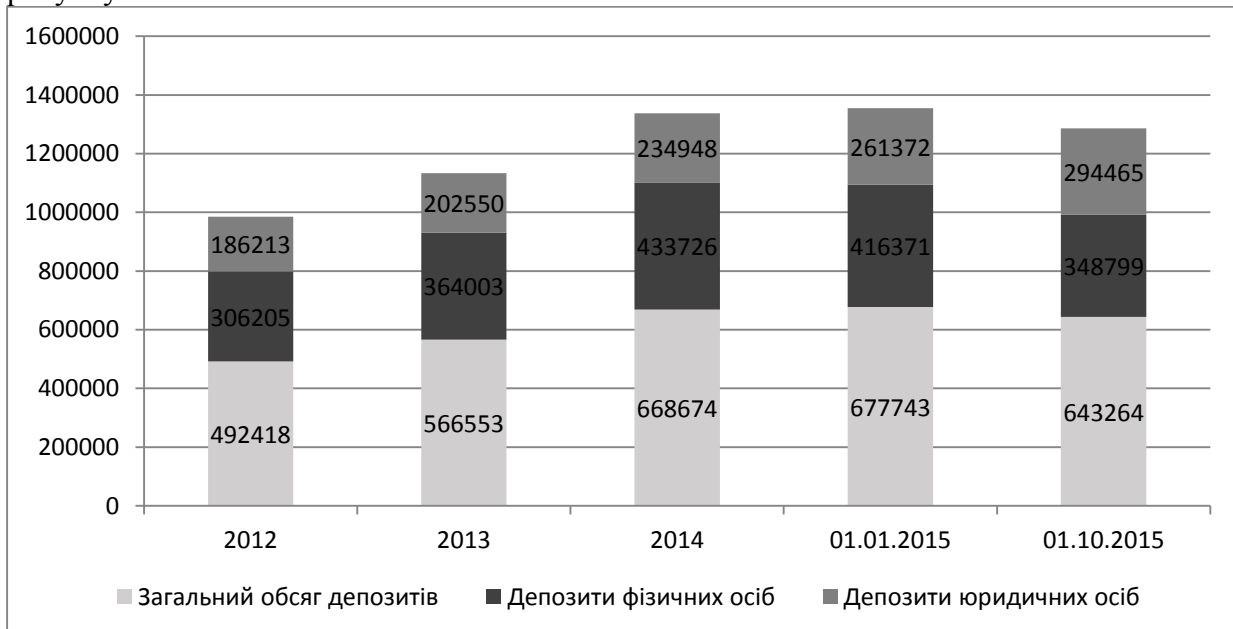

Рис. 1. Динаміка обсягу депозитів за 2012-2015 рр.

Доцільно проаналізувати розподіл депозитів за секторами економіки, щоб формувати депозитну політику, яка буде безпосередньо задовольняти переважну більшість клієнтів. Так, депозити домашніх господарств, що є відображенням вкладів фізичних осіб, станом на 01.10.2015 року становили 348,8 млрд. грн. (54,2 %) усіх депозитів банківської системи. Для порівняння, депозити юридичних осіб в депозитному портфелі банків складають 294,5 млрд. грн. (45,8 %) депозитного портфеля [9].

Варто зауважити, що мета вкладень фізичних і юридичних осіб є зовсім різною. Фізичні особи, купуючи депозитні продукти банку, мають на меті забезпечення збереження вартості грошей і збільшення доходів. Розміщення заощаджень на вклади є певною мотивованою дією, що передбачає отримання вигод у майбутньому. Юридичні особи вимушені проводити свої розрахункові-касові операції через банківські установи. Так, середньозважена відсоткова ставка закладами фізичних осіб у вересні 2015 року становила 13,9% річних, а за депозитами юридичних осіб – 7,6%. Така різниця спричинює відмінність структури за строками залучення депозитів. На 01.10. 2015 р. в

Україні переважають строкові депозити, що складають 350,5 млрд. грн. (54,5 %), тоді як поточні депозити становлять 292,7 млрд. грн. (45,5 %). З початку 2015 року частка строкових депозитів зросла, а поточних зменшилася на 7,7 процентних пункти через відновлення довіри до банків. Основну частину строкових депозитів (260,7 млрд. грн.) банки залучають у населення [9].

На рахунках до запитання клієнти банку, як правило, утримують залишки коштів, необхідні для покриття найближчих поточних платежів. Оскільки власник рахунку може в будь-який час вилучити кошти, тому банк повинен мати завжди високоліквідні активи за рахунок скорочення частки менш ліквідних, але тих, що дають високі доходи. У зв'язку з цим на залишок коштів по рахунках до запитання виплачуються невеликі відсотки.

Строкові депозити більш стабільна та зручна у банківському плануванні складова частина залученого капіталу, ніж вклади до запитання. За ними клієнтові сплачується високий депозитний процент, рівень якого диференціюється залежно від терміну, виду внеску, періоду повідомлення про вилучення, загальної динаміки ставок грошового ринку, інших умов. Перевагою строкових депозитів для клієнтів є отримання високого відсотка, а для банку – можливість використання прогнозованих ресурсів для кредитування. Недоліком строкових депозитів для клієнтів є низька їх ліквідність і неможливість використання для розрахункових і поточних платежів, а також для отримання готівки.

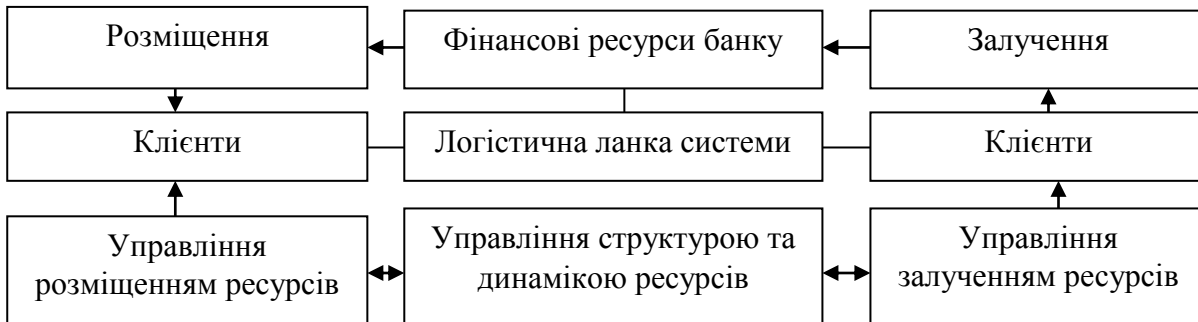
Зауважимо, що залучені кошти становлять основну базу банківських ресурсів. У банківській системі України станом на 01.10.2015 рік функціонує 122 банківські установи [10], які мають ліцензію на здійснення банківських операцій та проводить свою депозитну політику і кожна з них, для забезпечення своєї стабільності, намагається залучити якомога більше депозитних ресурсів як у населення, так і в юридичних осіб. За таких умов на фінансовому ринку діє значна конкуренція щодо залучення депозитів між банківськими установами. Саме тому кожному банку необхідно зацікавити вкладників, пропонуючи їм свої нові, більш різноманітні депозитні послуги. При цьому мало створити новий вид депозиту, потрібно щоб він був перспективним і цікавим для клієнтів. Для цього потрібно встановити оптимальну ставку процента, термін вкладу, можливість поповнення та дострокового зняття коштів, які би зацікавили і були доступними для клієнтів. Така політика новітніх видів депозитів є єдиним способом утримати банками свою ліквідність, розраховатися із своїми зобов'язаннями і показати позитивний результат діяльності.

Одним із новітніх продуктів банків щодо залучення депозитних коштів є Інтернет-еквайринг. Суть його полягає у діяльності кредитної організації (банку-еквайрера) щодо розрахунків з організаціями електронної комерції за операціями, які здійснюються з використанням банківських карт у Інтернет- мережі. На сьогодні в Україні є лише декілька банківських установ, що можуть запропонувати елементи цієї послуги. І хоча у вітчизняних банках немає дефіциту фахівців, які здатні розробити відповідне програмне забезпечення, проте ця послуга не має широкого використання в Україні.

Ще однією перспективною інноваційною послугою у сфері залучення ресурсів, яка повинна впроваджуватися українськими комерційними банками, на нашу думку, є фінансове планування й управління капіталом клієнта, що базується на високому рівні довіри клієнта до банку. На підставі отриманих даних про фінансовий стан клієнта фахівці банку здійснюють комплексну роботу та розроблення пропозицій клієнту щодо збереження його фінансових ресурсів і їх оптимальне використання залежно від потреб. Фактично фахівці банку складають детальний перелік доходів і витрат клієнта на рік або декілька років наперед, у якому враховуються податкові зобов'язання, управління активами, пропонують узгоджені дії із збереження спадку і управління передачею

успадкованого майна.

Ефективність роботи банку щодо залучення додаткових грошових коштів та забезпечення його конкурентоспроможності на ринку банківських послуг багато в чому залежать від впровадження нових депозитних продуктів. Однак важливо зазначити, що запровадження та розширення інноваційних банківських послуг має поєднуватись із постійним вдосконаленням традиційних напрямів обслуговування клієнтів. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне запропонувати реалізацію логістичної схеми управління депозитними ресурсами в процесі впровадження заходів щодо системи стимулювання залучення коштів клієнтів (рис. 2). За логістичного підходу керуючий вплив здійснюється з боку єдиної логістичної системи управління до окремих стадій банківської діяльності.

Рис. 2. Логістичний підхід щодо управління залученими депозитними ресурсами банку

Отже, використання банками логістичного підходу до організації та управління депозитними ресурсами надасть такі основні переваги, як: створення передумов для підвищення ефективності банківської діяльності за рахунок управління на всіх етапах від залучення до розміщення залучених ресурсів та сприймання логістикою фінансових та інформаційних поточкових процесів у взаємозв'язку, сприяння визначенню необхідного та достатнього розміру капіталу для підтримки достатнього рівня ліквідності та оптимального рівня регулятивного капіталу.

Таким чином, результатами впровадження зазначеного підходу щодо управління залученими депозитними ресурсами банку є підвищення ефективності діючої депозитної політики банку. Крім того в рамках банківського менеджменту необхідна чітка послідовність дій з приводу її розробки та функціонування, які ґрунтуються на принципах економічної доцільності та узгодженості стратегічних та тактичних цілей щодо управління загальними ресурсами банку.

Вважаємо, що ефективна банківська діяльність неможлива без залучення грошових коштів на позичковій основі. Їх використання дає банкам змогу суттєво розширювати межі своєї діяльності, ефективніше використовувати банківський капітал. Крім того, формування довгострокових кредитних ресурсів в економіці або вихід на новий рівень здійснення банківської діяльності можливий лише за умови сталого розвитку депозитної бази.

Додамо, що НБУ необхідно звернути увагу на створення економічних передумов для активізації процесу залучення довгострокових коштів населення. Тому особливої актуальності набуває питання нарощування капіталу Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Одним із пріоритетних напрямів підвищення ефективності депозитної політики банку є вдосконалення структури банківського сектору і розвиток внутрішньо галузевої конкуренції.

Резюмуючи викладене вище, має сенс зазначити, що зміцнення ресурсного потенціалу банку є передумовою поживавлення інвестиційно-інноваційної активності

суб'єктів господарювання та забезпечення сталого економічного зростання, оскільки без широкомасштабних вкладень у реальний сектор економіки неможливе реформування соціально-економічної моделі нашого суспільства.

Реалізація запропонованої авторської концепції щодо системи стимулювання залучення коштів клієнтів сприятиме вирішенню низки актуальних завдань, зокрема щодо функціонування банку, вдосконаленню інструментарію банківського менеджменту, зростанню рентабельності банківської діяльності та гармонізації економічних інтересів держави, банків та споживачів банківських послуг.

Висновки. Проведене дослідження підтвердило, що у сучасному глобалізованому світі майбутнє України в багатьох аспектах залежить від місця, на яке національна економіка може претендувати у світовому просторі, а це, в свою чергу, зумовлюється інноваційним розвитком банківської системи в загалі та вдосконаленням діяльності по залученню депозитних ресурсів. Вважаємо, що на сучасному етапі розвитку банківської системи, який характеризується посиленням інтеграційних процесів, загостренням конкуренції та нестабільністю функціонування фінансових ринків, одним з пріоритетних завдань для вітчизняних банків є забезпечення їх розвитку та стабільної діяльності через налагодження депозитної діяльності, попередження і зниження депозитних ризиків, удосконалення механізму залучення депозитних ресурсів на основі логістичного підходу. Впровадження у практичну діяльність банків запропонованих заходів щодо удосконалення формування депозитного портфелю банку будуть предметом нашого подальшого дослідження

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Батракова Л. Г. Складові елементи ефективної ресурсної політики комерційного банку / Л. Г. Батракова // Регіональна економіка – 2009. – №3 – с. 115-122.
2. Версаль Н.І. Особливості формування депозитних ресурсів банками України / Н.І. Версаль // Фінанси України. – 2009. – №12. – С. 89-95.
3. Волосович С. Підходи до оцінки системи страхування депозитів / С. Волосович // Вісник Національного банку України. – 2012. – №8 – С. 19-23.
4. Волошин М. Довгострокове повернення депозитів фізичних осіб у банку / М. Волошин // Вісник Національного банку України – 2012. – №12. – С. 28-33.
5. Лавров Р. В. Депозитна політика банку в сучасних умовах сьогодення / Р.В. Лавров // Науковий вісник ЧДІЕУ. — 2010. — № 4 (8) [Електронний ресурс]. — Доступ до ресурсу: <http://www.nvisnik.geci.cn.ua/pdf/.../182-187.pdf>. 5.
6. Моренко О.В. К вопросу об определении состава привлеченных ресурсов банков второго уровня / О.В. Моренко // Инвестиції: практика та досвід. – 2013. – №13. – с. 92 – 96.
7. Олексенко М. В. Депозитна політика комерційних банків України на сучасному етапі / М. В. Олексенко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2011. – №4 (16). – с. 166-169.
8. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] – Доступ до ресурсу: <http://www.bank.gov.ua>
9. Аналітичний огляд банків України [Електронний ресурс]. – Доступ до ресурсу: <http://bankorgafo.com/ubqrdf>
10. Дані фінансової звітності банків України за станом на 01.10.2015 [Електронний ресурс] / Доступ до ресурсу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097].